

חסד ואמת

פרשת בראשית

א. "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ"

מדברי המדרש עולה כי הברכה המתלווית עם שמירת השבת, היא "ברכת העושר". באם נתבונן, נראית ברכה זו מנוגדת וסותרת לגמרי את קדושת השבת, מהסיבה הפשוטה: הלא זו היא מצות שביתת השבת, אשר נצטוונו ביום זה לשבות ולנוח ממלאכתנו, ולא לעסוק במשא ומתן ובכל עשייה שהיא, ומאחר שכן, האיך יתכן כי דווקא בשבת, ובאמצעות השביתה מכל מלאכה ועסק, יושפע על אדם ברכת העושר? וצריך לומר, כי בודאי ברכת העושר היא ברכה על העסקים והמלאכות שאנו עושים בימי החול. אולם ברכת שפע זו הקיימת במשך כל ימות השבוע, נובעת מקדושת השבת וברכתה. כמבואר דברים אלו בזהר הקדוש פרשת יתרו (דף פ"ח, א): "למדנו, כל הברכות העליונות והתחתונות, תלויים ביום השביעי".

כיצד אנו רואים, איך השבת גורמת לברכת שפע זו? הנה, כשאנו מבקשים להגדיר את השפע, מצאנו שהתורה מגדירה זאת בכל מקום בשלושה דברים עיקריים: "דגן, תירוש ויצהר" - כשאדם מתברך בשלושת אלו, זכה לברכת שפע כולל. וכך למשל, בברכות האמורות בתורה, נאמר: "וּבַרְכָה פְּרִי בְטֶבֶת וּפְרִי אֲדָמָה דָּגָן וְתִירֹשׁ וַיְצַהֲרֶךָ", הרי שכללה התורה את כל הברכות בשלושת פרטים מרכזיים אלו. עתה נתבונן לראות, כי אכן מיד עם כניסת השבת מתקדשת השבת על ידי שלוש השפעות הללו: אנו פותחים את השבת בקידוש על היין, שהוא "תירוש", בשעת הקידוש, אומרת ההלכה, כי על השולחן צריך להיות מונח "לחם משנה", זהו ה"דגן", את מקום הקידוש והסעודה יש לקבוע לאור הנר, נרות השבת. הדלקתם היא מן השמן, והוא הוא ה"יצהר". הווי אומר, השבת ומצוותיה משפיעים עלינו שפע כללי, המסומל ב"דגן, תירוש ויצהר". הזכרנו לעיל את לשון הזהר, כי השבת משפיעה ברכות "עליונות" ו"תחתונות". הברכות התחתונות הן ביחס לשפע החומרי, כפי שביארנו. אולם הברכות ה"עליונות" שייכות לנפש, והכוונה ל"עסק התורה", המסוגל יותר בשבת קודש.

כמו שאמרו חז"ל "לא ניתנו שבתות אלא לעסוק בהם בתורה" (ירושלמי שבת, פט"ו הלכה ג). ובהתאם לאמור, יש להוסיף כי אף לעניין עסק התורה מצינו את שלשת הכינויים, דגן תירוש ויצהר: "דגן" כמו שנאמר (משלי ט, ה) "לְכוּ לִחְמוּ בְלֶחֶם", שהכוונה לעסק התורה. "תירוש" בהמשך הפסוק שם "וּשְׁתוּ פֵינִין מְסֻכָּי", "יצהר" והתורה נמשלה לשמן, מה שמן יוצא ממנו אור, כן התורה היא "אור העולם", כלשון הכתוב "כִּי נֵר מְצֻנָה וְתוֹרָה אֹר" (משלי ו, כ"ג). דבר אחר, מה השמן צף על כל המשקים, כך עסק התורה צף ועולה בקדושתו על כל המעשים הטובים. הרי לנו, כי התורה שהיא מזון הנפש, נקראת גם כן בשלשת כינויי הברכה והשפע: דגן, תירוש ויצהר.

ב. "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם"

להלן (ג, כא) כתוב "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתַנּוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם". מובא בזהר הקדוש (בראשית לו, ב) כי קודם החטא היו לבושים כמלאכים, היינו מלובשים בכותנות אור, אולם לאחר החטא היו הכותנות שניתנו להם, עשויות מ"עור". התיבה העשרים-וחמש בתורה, היא "אור" - "וַיַּעַשׂ אֹר" - "ה' אור" הנה נסתלק מהאדם אחר החטא, והפך ל"עור". העניין רמזו בפסוק שלפנינו: "וַיִּאֶמֶר לוֹ אֱלֹהִים וּפִירוֹשׁ: אֵי כִּה־? הֲיֵכֵן ה' אֹר", שהוא מספר כ"ה (25) למניין תיבות התורה הקדושה. (אדרת אליהו)

ג. "וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים"

כיצד יתכן שבאור כל העולם, שלפניו נגלו כל תעלומות, שאל את האדם יציר-כפיו: "אֵיכָה"? (שאלה זו נשאלה לרבינו זיע"א על ידי אביו הגאון ז"ל כשבחנו את פרשת השבוע בהיותו ילד כבן ארבע או חמש, והשיב:) המלה "איכה" היא נוטריקון של ראשי התיבות א'ני י'ודע כ'ל ה'נסתרות!

חכמת חיים

- א. "כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על-ידו"
- ב. "השתדל שהאמת תהיה דעתך, ולא שדעתך תהיה האמת"
- ג. "גומלי חסדים זוכים לחסות בצלו של הקדוש ברוך הוא"

לעילוי נשמת אסתר (סטלה) בת שמחה
אמן